

BO‘LAJAK MUHANDISLARNI UMUMKASBIY TAYYORGARLIGINI MODULLI O‘QITISH ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI

G‘ofirov Muzaffar Jumayevich

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

Annotatsiya: Bo‘lajak muhandislarni umumkasbiy tayyorgarligini modulli o‘qitish asosida oshirishda mehnat bozoriga tez moslasha oladigan, o‘zini o‘zi tarbiyalash faoliyati va kasbiy ijodkorlikka tayyor bo‘lgan yuqori malakali mutaxassislarni shakllantirishning samarali tizimi va kasbiy faoliyatning o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiradigan ta‘lim muhitining mazmuni, usullari, vositalari, tashkiliy shakllarida sezilarli o‘zgarishlar zarur.

Kalit so‘zlar: Muhandis, modul, o‘qitish usullari, algoritmlashtirish, pedagogik texnologiya, o‘quv kursi, operativ modul, modulli tizim.

Bo‘lajak muhandislarning umumkasbiy tayyorgarligini mehnat bozoriga tez moslasha oladigan, doimiy o‘zini o‘zi tarbiyalash faoliyati va kasbiy ijodkorlikka tayyor bo‘lgan yuqori malakali mutaxassislarni shakllantirishning samarali tizimi uchun talabning individual xususiyatlariga javob beradigan va kasbiy faoliyatning o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiradigan ta‘lim muhitining mazmuni, usullari, vositalari, tashkiliy shakllarida sezilarli o‘zgarishlar zarur.

Bugungi kunda pedagogik texnologiya mavzusi umumiy shaklda aniq maqsadlarni belgilash, tizimlashtirish, o‘qitish usullarini algoritmlashtirish asosida tashkil etilgan barcha faoliyat turlarida o‘qituvchilar va talabalar o‘rtasidagi amaliy o‘zaro aloqalar sohasini qamrab oladigan bilim sohasi sifatida tavsiflanadi deb takidlagan V.I.Zagvyazinskiy.

"Pedagogik texnologiya" tushunchasini tadqiqotchilar ikki asosiy guruhga ajratadilar:

1. Pedagogik texnologiya-o‘qitishning zamonaviy texnik vositalari majmuasidir.

2. Pedagogik texnologiya-muloqot jarayoni.

Bugungi kunda "ta'lim vositalari" bilan sinonim bo'lmaslik, "pedagogik texnologiya" ta'limning barcha jabhalari bilan - qisqa o'quv fragmentidan tortib milliy tizimgacha bo'lgan aloqalarga ega bo'lgan fanlararo integratsiyadir. Asl ma'noda pedagogik texnologiya audiovizual vositalar, televizor, kompyuterlar va boshqa vositalar kabi aloqa sohasida inqilob natijasida hosil bo'lgan vositalardan pedagogik maqsadlarda foydalanishni anglatadi.

Pedagogik texnologiyaning to'liq va kengaytirilgan ta'rifi AQSH pedagogik kommunikatsiyalar va texnologiyalar assotsiatsiyasi tomonidan berilgan: "pedagogik texnologiya-bu muammolarni tahlil qilish va rejalashtirish, bilimlarni egallashning barcha jihatlarini qamrab olgan muammolarni hal qilish, baholash va boshqarish bo'yicha tadbirlarni tashkil etish bo'yicha g'oyalar, vositalar va usullarni o'z ichiga olgan murakkab integral jarayon."

Pedagogik texnologiya diagnostik qo'yilgan maqsadga aniq yo'naltirilgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishning takrorlanadigan usuli sifatida Muallif Zair Bek S.I. tomonidan belgilanadi. Uning fikriga ko'ra, bu rejalashtirilgan ta'lim natijalarining ba'zi bir namoyishi, diagnostika vositalari, o'quv modellari to'plami, ushbu aniq sharoitlar uchun maqbul modelni tanlash mezonlaridan iborat majmua hisoblanadi. Biz ushbu muallifning ta'rifini yanada aniqroq va tadqiqotlarimiz uchun mos deb bilamiz, chunki bo'lajak muhandislarning umumkasbiy tayyorgarligi muammolarini hal qilish uchun modulli texnologiya usullari va vositalarini ishlab chiqishda biz uning nima ekanligini aniq bilishimiz va uning komponentlariga e'tibor qaratishimiz kerak. Texnika va strategiyalarni ishlab chiqish texnologiya doirasida biz rejalashtirilgan o'quv natijalarini shakllantirishimiz, diagnostika vositalari yordamida baholashimiz va aniq sharoitlar uchun maqbul modellarni tanlashimiz kerak.

Modulli ta'lim texnologiyasi nazariyasi uzoq vaqtdan beri mavjud. Modulli o'qitish ta'limi sohasida qirqinchi yillarda boshlangan va o'z rivojlanishida bir necha bosqichlarni bosib o'tgan:

1. Modulli o‘qitishning Mini kursi.
2. O‘quv kursi.
3. Operativ modul.
4. Modulli tizim.

Aqshda modulli ta’lim texnologiyasi 60-yillarning o‘rtalarida paydo bo‘lgan va oliy o‘quv yurtlari va maktablarda keng tarqalgan. Yevropa pedagogikasida modulli ta’lim texnologiyasi 70-yillarning o‘rtalaridan boshlab ishlab chiqilgan.

"Modulli ta’lim" atamasining ma’nosi "modul" so‘zi bilan bog‘liq bo‘lib, (lotincha - modulus), ma’nolaridan biri funksional tugundir. Pedagogikada modul atamasi kompyuter fanidan kelib chiqqan bo‘lib, u turli xil axborot tuzilmalariga qo‘llaniladigan, ularning moslashuvchanligini, qayta tuzilishini ta’minlaydigan qurilishni anglatadi. "Pedagogikada moduldan ularning atributli xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘qitish mazmunining asosiy birligini belgilash uchun foydalaniladi".

Modulli ta’lim texnologiyasining asosiy tushunchasi: modul. Modul-bu ma’lum kasbiy (asosiy) kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan ta’lim dasturining nisbatan mustaqil va tugallangan birligidir.

Modulli ta’limning mohiyati shundan iboratki, talaba katta yoki kichik mustaqillik darajasida unga o‘quv modulida ko‘rsatilgan o‘quv materiallari bilan ishlaydi. "O‘quv moduli-bu o‘quv kursining umumiy mavzusiga yoki dolzarb ilmiy-texnik muammoga bo‘ysunadigan turli xil va o‘qitish shakllarining integratsiyasidir".

Modulli kompetensiyaga asoslangan yondashuvni joriy yetish mamlakatimizning zamonaviy ta’lim siyosatida istiqbolli va talab qilinadigan yo‘nalish hisoblanadi. Ta’limida modulli kompetensiyaga asoslangan yondashuvi ta’lim jarayonini tashkil etish modeli bo‘lib, unda talabaning kasbiy kompetensiyalari to‘plami o‘qitishning maqsadi bo‘lib xizmat qiladi va umumkasbiy ta’lim mazmunini modulli qurish unga erishish vositasi bo‘lib xizmat qiladi.

G.V.Yarochkina, S.A.Yefimova ma’lumotlariga ko‘ra ta’limda modulli yondashuv xususiyatlarini quyidagi atamalarga qisqartirish mumkin:

1. Ta'lim mazmunining asosiy birligi yaxlitlikka, ma'lum ichki tuzilishga ega bo'lgan modul bo'lib, aniq o'quv maqsadlariga erishishga qaratilgan;
2. Modulli yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish faoliyat usullari va harakat usullarini ishlab chiqish uchun sharoit yaratishni talab qiladi, shu bilan birga o'quv mazmunini o'zlashtirish talabiga shunchaki ma'lumot uzatish orqali amalga oshirilmaydi;
3. Modulli o'qitishda moslashuvchan javob berish va aniq ta'lim sharoitlariga moslashish qobiliyati aniqlanadi: talabalar uchun individual ta'lim trayektoriyalarini loyihalash;
4. Amaliyotda modulli yondashuvdan foydalanish ta'lim jarayonida hamkorlik tamoyilini amalga oshirishni ancha soddalashtiradi, o'qitishning turli xil faol usullaridan foydalanish, faoliyatni o'qituvchidan talabaga qayta taqsimlash aniq bo'ladi.

Modulli ta'lim g'oyalarining tug'ilishi S.N.Pos-Tlethwait, J.D.Russell, B.Coldschmid, V.L.Coldschmid nomlari bilan bog'liq bo'lib, ular o'quv mazmuni birliklarini yaratgan va rivojlantirgan, unga ko'ra o'quv materialining kichik bir qismini mustaqil mavzu deb hisoblash va o'quv dasturiga erkin kiritish mumkin. Dastlab bu birliklar "mikrokurs", keyin "minikurs" deb nomlangan. Keyinchalik bu tushunchalar umumlashgan "modul" tushunchasiga aylantirildi.

Modulli ta'lim texnologiyasi pedagogik nazariya va amaliyotning katta qismini birlashtirdi. Modulli ta'limni yaratish va rivojlantirish uchun asos dasturlashtirilgan ta'lim g'oyasi edi. U o'quv faoliyatini algoritmlashtirishga, o'quv dasturining chegara bo'laklarini qat'iy belgilashga, bilimlarni o'zlashtirishni darhol tasdiqlashga asoslanadi.

Dasturlashtirilgan ta'lim quyidagi xususiyatlarga ega:

- kichik mavzularga bo'lish;
- o'qituvchining individual fazilatlariga qarab nostandart mashqlar va natijada talabalar ijodkorligining o'sishiga hissa qo'shadi;

- to‘g‘ridan-to‘g‘ri va teskari aloqa mavjudligi, boshqaruv muammolarini hal qilish qobiliyati, o‘z-o‘zini boshqarish elementlari va boshqalar.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak.

1. Modulli o‘qitishning mazmuni modullarning tugallangan mustaqil majmualarida keltirilgan bo‘lib, ular bir vaqtning o‘zida axborotlar banki va uni o‘zlashtirish uchun uslubiy qo‘llanma hisoblanadi.

2. Chet el adabiyotlarini o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, modulli texnologiya sharoitida o‘quv natijasi uchun xorijiy mualliflar tomonidan o‘quv mazmunini tuzishga muhim ahamiyat beriladi.

3. Ta‘lim jarayonida o‘qituvchi va talabaning o‘zaro ta‘siri ham mazmunli, ham kognitiv-operatsion birlik sifatida ishlaydigan modullar yordamida amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta‘lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6108-son Farmoni. // – T.: 2020 y.

2. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent, TDPU, 2003.

3. Ismailova Z.K. Pedagogika. Darslik. – Toshkent, Iqtisod-moliya, 2008.

4. Olimov Q.T., Abduquddusov O., Uzokova L., Axmedjonov M., Jalolova D. Kasb ta‘limi uslubiyati. – Toshkent: Iqtisod moliya, 2006.

5. D.O.Himmataliyev, J.O.Hakimov, SH.S.Sharipova, M.F.To‘rayev, Z.Q.Murodova “Formation of didaktik competence of students as a pedagogical problem” PSYCHOLOGY AND EDUCATION Scopus international journal № 1. 2021, yanvar.

6. M.J.G‘ofirov, “Integrated learning concept” ACADEMICIA An International Multidisciplinary Research Journal (Double Blind Refereed & Peer Reviewed Journal) № 1. 2021, yanvar.